

Panium — Laharana Fahatelo

Ny Fahitana sy ny Fotoana Voatendry: Fitoviana Ara-paminaniana

Jeff Pippenger

2025-02-28

Averina ara-bakiteny ao amin'ny tantaran'ny iray hetsy sy efatra amby efa-polo arivo ny fanoharana momba ireo virijina folo. Ny Habakoka toko faharoa dia manolotra ny fototry ny fanoharana rehefa mamantatra ilay fahitana izay miteny amin'ny farany.

Hijanona eo amin'ny toeram-piambenako aho, ka hijoro eo ambonin'ny tilikambo fiambenana; ary hiambina aho mba hahita izay holazainy amiko sy izay havaliko raha voatsikera aho. Ary Jehovah namaly ahy ka nanao hoe: Soraty ny fahitana, ary ataovy mazava tsara eo amin'ny takela-bato izany, mba hahafahan'izay mamaky azy mihazakazaka. Fa mbola ho amin'ny fotoana voatendry ihany ny fahitana; nefa amin'ny farany dia hiteny izy ka tsy handainga; na dia mitaredretra aza izy, andraso ihany; fa ho avy tokoa izy ka tsy hitaredretra. Indro, ny fanahiny izay miavonavona dia tsy mahitsy ao anatiny; fa ny marina ho velona amin'ny finoany. Habakoka 2:1–4.

Ireo andininy faha-roapolo amby fito ao amin'ny Daniela iraisa ambin'ny folo dia mamaritra koa ny “fotoana voatendry.”

Ary samy hanjakan'ireto mpanjaka roa ireto dia hirona hanao ratsy, ary handainga eo amin'ny latabatra iray ihany izy; nefa tsy hambinina izany; fa mbola ho amin'ny fotoana voatendry ihany ny farany. Daniela 11:27.

Ny “fahitana” izay aorina avy amin'i Roma dia ho amin'ny “fotoana voatendry,” ary ireo mpanjaka roa izay ny fony dia ny hanao ratsy sy hiteny lainga eo ambony latabatra iray dia manondro mari-pamantarana ara-paminaniana iray izay tonga alohan'ny “itenenan'ny” fahitana. Alohan'ny fotoana voatendry dia mpanjaka roa no miteny “lainga,” ary rehefa miteny ny fahitana amin'ny fotoana voatendry, dia tsy mandainga izany. Ny fotoana voatendry dia ny lalàna alahady any Etazonia, ary ny fihaonana eo ambony latabatra no manamarika ny fiandohan'ny fe-potoana ara-paminaniana iray. Ny “fahitana” dia tanteraka eo amin'ny tantara amin'ny lalàna alahady, nefa aorina mialoha ny lalàna alahady izany. Miharihary izany, satria ny mahatoky dia asaina miandry ny fahitana, ary asaina mamoka ampahibemaso ny fahitana izy. Tsy ho nahazo namoka azy mialoha ny fahatanterahan'ny fahitana izy ireo raha tsy mbola niorina ny fahitana.

I Jeremia dia maneho ireo izay “miandry” ny fahitana:

Ry TOMPO ô, Hianao no mahalala; tsarovy aho, ary tsidiho aho, ary valio ho ahy ny amin'ireo mpanenjika ahy; aza esorina amin'ny fahari-ponao aho; fantaro fa noho ny aminao no niaretako fanaratsiana. Hita ny teninao, ka nohaniko ireny; ary ny teninao no fifaliana sy firavoravoan'ny foko; fa ny anaranao no iantsoana ahy, Ry TOMPO, Andriamanitra ny maro. Tsy niara-nipetraka tamin'ny fiangonan'ny mpaneso aho, na nifaly; nipetraka irery aho noho ny tananao; fa efa nafeninao fahatezerana aho. Nahoana no mandrakariva ny fanaintainako,

ary tsy mety sitrana ny feriko, ka mandà tsy ho sitrana? Moa Hianao va ho tonga amiko tahaka ny mpamitaka avokoa, sy tahaka ny rano izay ritra? Koa izao no lazain'i Jehovah: Raha miverina ianao, dia hampodiko indray, ka hitsangana eo anatrehako ianao; ary raha avoakanao ny sarobidy hiala amin'ny tsinontsinona, dia ho tahaka ny vavako ianao; aoka izy ireo hiverina aminao; fa ianao kosa aza miverina aminy. Ary hataoko rindrina varahina mimanda ho an'ity firenena ity ianao; ary hiady aminao izy, nefa tsy haharesy anao; fa Izaho momba anao hamonjy anao sy hanafaka anao, hoy Jehovah. Ary hanafaka anao amin'ny tanan'ny ratsy fanahy Aho, ary hanavotra anao amin'ny tanan'ny mahatahotra. Jeremia 15:15–21.

Ny lalàna momba ny Alahady any Etazonia no toerana amaritana ny tandindon'ny hoe “mahatsiaro”. Eo no mahatonga ny Sabata, izay tsy maintsy hotsarovana mandrakariva, ho tonga olana farany fitsapana. Eo no ahatsiarovana ilay vehivavy janga avy any Tyro, izay efa hadino. Eo no ahatsiarovan'Andriamanitra ny fahotan'i Babylona ka anomezany azy fitsarana indroa heny.

Ny famantarana eny an-dalana izay itoeran'ny fitenenana dia ny lalàna momba ny Alahady any Etazonia, satria eo no “miteny” tahaka ny dragona ilay bibidia avy amin'ny tany. Eo amin'io famantarana eny an-dalana io ihany koa no “miteny” ilay ampondra ao amin'ny filaharan'ny faminanian'i Balama. Rehefa teraka Jaona Mpanao Batisa, dia “miteny” ny rainy, Zakaria, izay noferan'Andriamanitra tsy hiteny.

Ary tamin'ny andro fahavalo dia tonga izy ireo hamora ny zaza; ary Zakaria no niantsoany azy, araka ny anaran-drainy. Fa ny reniny namaly ka nanao hoe: Tsia; fa Jaona no hatao anarany. Ary hoy ireo taminy: Tsy misy amin'ny havanao atao amin'izany anarana izany. Dia nanondro tamin-drainy izy ireo, hanontany izay anarana tiany homena azy. Ary nangataka takela-panoratana izy ka nanoratra hoe: Jaona no anarany. Dia gaga avokoa izy rehetra. Ary niaraka tamin'izay dia nisokatra ny vavany, ary nivaha ny lelany, ka niteny izy sady nidera an'Andriamanitra. Lioka 1:59–64.

Amin'ny lalàn'ny Alahady any Etazonia dia sitrana ny ratra mahafaty nahazo ny papa, ary izy tonga ilay fanjakana fahavalo izay avy amin'ny fito, rehefa i Etazonia, izay ny filohany Donald Trump no filoha fahavalo izay avy amin'ny fito. Amin'io fotoana io ihany koa dia asandratra ho faneva ny iray hetsy sy efatra amby efapolo arivo. Ny iray hetsy sy efatra amby efapolo arivo no fiangonana fahavalo izay avy amin'ny fito. Amin'ny lalàn'ny Alahady no anamarika ny isa valo, ary tamin'ny andro fahavalo no namorana an'i Jaona sady nitenenan'i Zakaria. Zakaria dia midika fa Andriamanitra dia “nahatsiaro.” Ny lalàn'ny Alahady no sandoka manoloana ny Sabata marina izay tokony “hotsarovana.” Amin'ny lalàn'ny Alahady no “tsaroana” ilay vehivavy janga avy any Tyro. Amin'ny lalàn'ny Alahady no “ahatsiarovan” Andriamanitra ny fahotan'i Babylona ary ampitomboiny avo roa heny ny fitsarana azy.

Jeremia dia maneho ireo izay niaritra ny fahadisoam-panantenana voalohany sy miandry ny fahitana izay mitaredretra. Izy dia maneho ireo mahatoky izay tonga vavan'Andriamanitra amin'ny fotoana voatendry, rehefa miteny ny fahitana ka tsy mandainga. Ny fahitana izay miteny amin'ny fotoana voatendry dia ialohavan'ny mpanjaka roa mifandainga eo amin'ny latabatra iray. Izany tranga izany dia mialoha ny lalàn'ny Alahady, ary noho izany dia miseho ao amin'ny tantaran'i Panium araka ny aseho ao amin'ny andininy faha-telo ambin'ny folo ka hatramin'ny fahadimy

ambin'ny folo, izay vanim-potoana iray ihany amin'ny fotoana anorenan'ireo “jiolahin'ny firenena” ny “fahitana.”

Ary amin'izany andro izany dia maro no hitsangana hanohitra ny mpanjakan'ny atsimo; ary ny jiolahin'ny firenena koa hanandra-tena mba hampiorina ny fahitana; nefa ho lavo izy. Daniela 11:14.

Ny “mpandroba” dia i Roma, ary i Roma amin'ny andro farany dia ny Katolisisma. Ny papa no mampitoetra mafy ny fahitana, ary izany no ataony amin'ilay vanim-potoana mialoha indrindra ny lalàn'ny Alahady. Ataony izany amin'ny alalan'ny fanelanelanana ao amin'ny ady tao Panium, izay nandresen'i Trump an'i Putin. Tamin'ny taona 200 tal. J.K. no nitrangan'izany ady izany, ilay taona ihany izay nidiran'i Roma jentilisa tao amin'ny tantara ara-paminaniana. I Pompey Lehibe dia nandresy an'i Jerosalema tamin'ny taona 63 tal. J.K. Nitranga izany zava-niseho izany nandritra ny fampielezan-keviny tany Atsinanana, raha niditra an-tsehatra tamin'ny ady an-trano teo amin'ireo rahalahy Hasmoneana, Hyrcanus II sy Aristobulus II, izy. I Pompey dia niandany tamin'i Hyrcanus II, nanao fahirano an'i Jerosalema, ary tamin'ny farany dia nahazo ny tanàna rehefa afaka fahirano naharitra telo volana. Izany no nanamarika ny fiafaran'ny fahaleovantenan'i Jodia sy ny fiandohan'ny fanapahan'i Roma ny faritra, izay tatỳ aoriana dia lasa faritany teo ambanin'ny fitondrana romana.

Alohan'ny lalàn'ny Alahady dia miditra an-tsehatra ao amin'ny tantara mifandray amin'ny adin'i Panium ny papa. Rehefa miditra ao amin'ny tantara ara-paminaniana izy, ny fisehoany no mampiorina ny fahitana; dia ilay fahitana izay mbola “hiteny” amin'ny “fotoana voatendry” amin'ny lalàn'ny Alahady any Etazonia. Ilay “fahitana” izay niandry ela dia ilay faminaniana tsy tanteraka izay nanamarika ny fiandohan'ny fotoana fiandrasana ao amin'ny fanoharana ny amin'ny virijina folo. Izany koa no nanamarika ny fahatongavan'ny anjely faharoa amin'ireo anjely telo ao amin'ny Apokalypsy toko fahaefatra ambin'ny folo. Faminaniana tsy tanteraka izay nampiditra vanim-potoana fiandrasana, sy fampaherezana mba “hiandry” ny fahatanterahany, na dia niandry ela aza izany.

Tao amin'ny tantara Millerita dia nifarana tamin'ny fivoriana an-toby tao Exeter, ny 12 ka hatramin'ny 17 Aogositra 1844, ny fotoana fiandrasana. Fahadisoam-panantenana nateraky ny faminaniana tsy tanteraka no nampiditra vanim-potoana fiandrasana izay nokendrena hamarana ny toetra amam-panahin'ny sokajin-virijina roa, ary narahin'ny fanazavana ny amin'ilay faminaniana izay tsy tanteraka teo aloha. Ny fanazavana tao Exeter no mamaritra ireo antsipiriany mifandray amin'ilay fahitana rehefa tanteraka izany. Ireo toetra ireo ihany koa dia hita ao amin'ny Matio toko fahenina ambin'ny folo, raha nitondra ny mpianany ho any Kaisaria Filipy Kristy. Hatreo no ho manaraka dia nampianatra mivantana ny mpianatra Kristy ny amin'izay hitranga eo amin'ny hazo fijaliana.

Hatramin'izany fotoana izany no nanombohan'i Jesosy nanambara tamin'ny mpianany fa tsy maintsy hankany Jerosalema Izy ka hijaly mafy amin'ny loholona sy ny lehiben'ny mpisorona ary ny mpanora-dalàna, hovanoina, ary hatsangana amin'ny andro fahatelo. Matio 16:21.

Tokony homarihina fa ilay andininy vao notononina dia eo anelanelan'ny nanambaran'i Jesosy fa notarihin'ny Fanahy Masina i Petera tamin'ny fanekena an'i Jesosy ho Kristy, Zanak'Andriamanitra velona, sy ny fotoana izay nanombohan'i Kristy nampianatra azy ireo momba ny hazo fijaliana ho avy, ka nanoheran'i Petera izany hafatra izany, ary nantsoin'i Kristy hoe Satana i Petera. Ny hafatra voaseho rehefa tafapetraka ny fahitana dia miteraka sokajin'ny mpivavaka roa, izay samy asehon'i Petera avokoa.

Caesarea Philippi dia Panium, ary samy mitondra mankany amin'ny fotoana voatendrin'ny hazo fijaliana eo amin'ny tsipik'i Kristy izy roa tonta, dia ny 22 Oktobra 1844 ao amin'ny tantaran'ny Millerita sy ny lalàna alahady amin'izao andro izao. Panium, Caesarea Philippi ary ny fivorian'ny toby tao Exeter dia mariky ny lalana ara-paminaniana iray ihany. Eo amin'io mariky ny lalana io no anorenana mafy ny fahitana amin'ny fampidirana ny papa ao anatin'ny fitantarana. Ny fanorenana mafy ny fahitana dia mialoha ny fotoana voatendry, satria Caesarea Philippi dia nialoha ny hazo fijaliana, ny fivorian'ny toby tao Exeter dia nialoha ny 22 Oktobra 1844, ary Panium tamin'ny 200 tal. J.K. dia nialoha an'i Pompey nandresy an'i Jerosalema tamin'ny 63 tal. J.K. Fotoana iray mialoha ny lalàna alahady any Etazonia no hidiran'ny papa, izay ilay vehivavy janga avy any Tyro, ampahibemaso ao amin'ny tantara ara-paminaniana. Rehefa manao izany izy dia aorina mafy ny fahitana.

Ny fahitana dia miorina ao amin'ily ady an-kosoka fahatelo ao amin'ny toko faha-iraka ambin'ny folo. Ny ady an-kosoka voalohany dia maneho an-tsary ny ady an-kosoka farany, koa hanana ireo toetra ara-paminaniana mitovy amin'ny voalohany ny ady an-kosoka farany. Ny mpanjakan'ny atsimo, izay aseho ao amin'ny anarana hoe Vladimir, izay midika hoe mpanapaka ny fiarahamonina, dia ho voafafa amin'ny alalan'ny firaisana eo amin'ny papa sy ny filohan'i Etazonia. Ny papa farany dia ho ilay fahavalo izay avy amin'ny fito, ho fahatanterahan'ny Apokalypsy faha-17, ary ny filoha farany dia ho ilay fahavalo izay avy amin'ny fito, ary ho tahaka izany koa ny fanevan'ny iray hetsy sy efatra arivo amby efatra alina.

Ny fifandraisana teo amin'ny papa sy ny filoha tany am-piandohana dia “firaisana miafina”, ary ny firaisan'ny filoha fahavalo sy farany amin'ny papa dia ho “miafina” koa, fa amin'izao vanim-potoana izao dia “hadino” ara-paminaniana ilay vehivavy janga avy any Tyro. Ny firaisana teo amin'i Reagan sy Papa Joany Paoly II dia miafina, nefa tamin'izany fotoana izany ihany koa dia ny papa no tonga endrika mora fantarina indrindra teto an-tany. Ny zavatra “hadino” momba ilay vehivavy janga avy any Tyro izay mijangajanga amin'ny mpanjakan'ny tany rehetra dia toetra iray manokana amin'ny fahefan'ny papa, izay mampiditra ny fahotany rehetra ho ao anatin'ny sokajin'ny fikomiana iray. Izany toetra izany dia ny filazan'ny Fiangonana Katolika ho manana “tsy fetezan-diso.” Zava-dehibe tokoa ny ahitana izany zava-misy izany ka hofarako amin'ny toko iray avy amin'i Ranabavy White ity lahatsoratra ity. Hanohy ireo hevitra ireo isika ao amin'ny lahatsoratra manaraka, kanefa raha mamaky ity toko manaraka avy amin'ny The Great Controversy ity ianareo, dia tsarovy fa saiky ny mpikambana rehetra ao amin'ny governemantan'i Trump dia Katolika Romana, miaraka amin'ny fifangaroan'ny Pentekôtisma sy ny fitaomana tsy mitsahatra avy amin'i Franklin Graham, izay vao haingana no niantso vavaka ampahibemaso ho an'ily antikristin'ny faminanian'ny Baiboly.

“Ny Fahafahan’ny Fieritreretana Tandindonin-doza

“Ny Romanisma izao dia heverin’ny Protestanta amin’ny fankasitrahana lavitra kokoa noho ny tamin’ny taona taloha. Any amin’ireo tany izay tsy manjaka ny Katôlisma, sady mandray lalana mampihavana ny papista mba hahazoana fitaomana, dia mihamitombo ny tsy firaharahiana ny amin’ireo foto-pampianarana izay mampisaraka ny fiangonana nohavaozina amin’ny ambaratongam-pahefana papaly; mihamiorina ny fiheverana fa, raha ny marina, tsy dia mifanohitra loatra amin’ireo hevi-dehibe mahakasika ny famonjena isika araka izay noheverina, ary fa ny fandefarana kely avy amintsika dia hitondra antsika ho amin’ny fifankahazoana tsara kokoa amin’i Roma. Nisy fotoana izay nanaovan’ny Protestanta tombambidy lehibe ny fahafahan’ny fieritreretana izay novidina tamin’ny vidiny lafo tokoa. Nampianatra ny zanany izy ireo hankahala ny poperia ary nihevitra fa ny fitadiavana firindrana amin’i Roma dia ho tsy fivadihana amin’Andriamanitra. Kanefa manao ahoana re ny fahasamihafan’ny fihetseham-po ambara ankehitriny!”

“Ny mpiaro ny papa dia manambara fa efa nohamavoina sy noharatsina laza ny fiangonana, ary mirona hanaiky izany filazana izany ny tontolo protestanta. Maro no milaza fa tsy ara-drariny ny mitsara ny fiangonana ankehitriny amin’ny alalan’ireo fahavetavetana sy hadalana izay nanamarika ny fanapahany nandritra ireo taonjaton’ny tsy fahalalana sy ny haizina. Anamarinany ny habibiana mahatsiravina nataony ho vokatry ny habibian’ny vanim-potoana izany, ary lazainy fa ny herin’ny sivilizasiona maoderina no nanova ny fihetseham-pony.”

“Efa hadinon’ireo olona ireo va ny fitakiana tsy mety diso izay nambaran’io fahefana mpiavonavona io nandritra ny valo-jato taona? Tsy hoe nafoy akory izany fitakiana izany, fa vao mainka nohamafisina tamin’ny taonjato fahasivy ambin’ny folo tamin’ny fahamafisana lehibe lavitra noho ny teo aloha. Koa satria i Roma manambara fa ny ‘fiangonana dia tsy mba diso na oviana na oviana; ary tsy ho diso mandrakizay koa izany, araka ny Soratra Masina’ (John L. von Mosheim, Institutes of Ecclesiastical History, book 3, century II, part 2, chapter 2, section 9, note 17), ahoana no hahafahany mandà ireo foto-kevitra izay nitondra ny lalany tamin’ireo andro lasa?”

“Ny fiangonana papaly dia tsy hiala velively amin’ny fitakiany ho tsy mety diso. Izay rehetra nataony tamin’ny fanenjehany ireo mandà ny dogmany dia heveriny ho marina; ary moa tsy haveriny indray va izany asa izany raha omena azy ny fotoana? Esory ny fepetra faneriterena apetraky ny fitondram-panjakana sivily ankehitriny, ka avereno amin’ny fahefany teo aloha i Roma, dia tsy ho ela dia hiverina indray ny jadony sy ny fanenjehany.

“Mpanao soratra iray malaza no miteny toy izao momba ny toe-tsain’ny ambaratongan’ny fitondram-piangonana papa manoloana ny fahalalahan’ny feon’ny fieritreretana, sy ny loza izay indrindra manambana an’i Etazonia noho ny fahombiazan’ny politikany: ‘Maro no mirona hanasokajy izay tahotra rehetra ny amin’ny Katôlisma romana ao Etazonia ho vokatry ny fankahalana an-jambany na fahazazana saina. Ny olona tahaka izany dia tsy mahita na inona na inona ao amin’ny toetra sy ny toe-tsain’ny Romanisma izay manohitra ny andrim-panjakana malalantsika, na koa mahita na inona na inona mampitondra hafatra mampanahy amin’ny fitomboany. Koa andeha àry isika aloha hampitaha ny sasany amin’ireo foto-kevitra fototra

iorenan'ny fitondram-panjakantsika amin'ireo an'ny Fiangonana Katolika.”

“Ny Lalàm-panorenan'i Etazonia dia miantoka ny fahalalahan'ny fieritreretana. Tsy misy zava-tiana kokoa na iorenana lalindalina kokoa noho izany. Ny Papa Pio IX, tao amin'ny Taratasiny Enziklika tamin'ny 15 Aogositra 1854, dia nilaza hoe: ‘Ny fampianarana na fitabatabana tsy mitombina sy diso ho fiarovana ny fahalalahan'ny fieritreretana dia fahadisoana mahafaty indrindra—aretina, mihoatra noho ny rehetra, izay tokony hatahorana indrindra ao amin'ny fanjakana.’ Ilay papa ihany koa, tao amin'ny Taratasiny Enziklika tamin'ny 8 Desambra 1864, dia nanameloka tamin'ny anatema ‘ireo izay manambara ny fahalalahan'ny fieritreretana sy ny fanompoam-pivavahana ara-pinoana,’ ary koa ‘ireo rehetra izay mitana fa ny fiangonana dia tsy mahazo mampiasa hery.’”

“Ny toetra manokana asehon'i Roma any Etazonia dia tsy midika fiovan-po. Mandefitra izy raha tsy manan-kery. Hoy ny Eveka O'Connor: ‘Ny fahafahana ara-pivavahana dia zakaina fotsiny mandra-pahafahana mampihatra ny mifanohitra amin'izany tsy misy loza ho an'ny tontolo katolika.’ ... Indray mandeha ny arsevekan'i St. Louis dia nilaza hoe: ‘Ny hevi-diso sy ny tsy finoana dia heloka; ary any amin'ny firenena kristiana, tahaka an'i Italia sy Espaina, ohatra, izay Katolika avokoa ny vahoaka rehetra, ary izay ampahany tena ilaina amin'ny lalàn'ny tany ny fivavahana katolika, dia sazina tahaka ny heloka hafa izany.’ ...

“Ny kardinaly rehetra, arseveka, ary eveka ao amin'ny Fiangonana Katolika dia manao fianianam-pitokiana amin'ny papa, izay ahitana izao teny manaraka izao: “Ny heretika, ny mpisintaka, ary ny mpikomy amin'ilay tompontsika voalaza etsy ambony (ny papa), na amin'ireo mpandimby azy voalaza teo aloha, dia hohenjehiko sy hotoheriko araka izay fara-heriko.”—Josiah Strong, *Our Country*, toko 5, and. 2–4.

Marina fa marina fa misy Kristiana tena izy ao amin'ny fiombonana Romano-Katolika. An'arivony ao amin'izany fiangonana izany no manompo an'Andriamanitra araka ny fahazavana tsara indrindra ananany. Tsy avela hanatona ny Teniny izy ireo, ka noho izany dia tsy mahatsinjo ny fahamarinana. Tsy mbola hitany velively ny fifanoherana eo amin'ny fanompoam-po avy amin'ny fo velona sy ny fandehanana amin'ny endrika sy fombafomba ivelany fotsiny. Andriamanitra dia mijery ireo fanahy ireo amin'ny fangorahana feno fitiavana sy famindram-po, satria notezaina tao anatin'ny finoana mamitaka sy tsy mahafa-po izy. Hampampiditra taratry ny fahazavana hamakivaky ny aizina mikitroka manodidina azy ireo Izy. Hasehony aminy ny fahamarinana tahaka izay ao amin'i Jesosy, ary maro no mbola hijoro miaraka amin'ny olony.

“Fa ny Romanisma amin'ny maha-rafitra azy dia tsy mifanaraka amin'ny filazantsaran'i Kristy ankehitriny, tahaka ny tsy nifanarany tamin'izany tamin'ny vanim-potoana rehetra teo aloha teo amin'ny tantarany. Ao anatin'ny haizina lehibe ny fiangonana Protestanta, raha tsy izany dia ho nahafantatra ny famantarana ny andro izy. Ny Fiangonana Romanina dia lavitra ezaka amin'ny drafiny sy ny fomba fiasany. Mampiasa ny tetika rehetra izy mba hanitarana ny heriny sy hampitombo ny fahefany ho fiomanana amin'ny ady masiaka sy hentitra hamerenany indray ny fifehezana izao tontolo izao, hananganany indray ny fanenjehana, ary hanafoanany izay rehetra nataon'ny Protestantisma. Mihazo vahana amin'ny lafiny rehetra ny Katolisisma. Jereo ny fitomboan'ny isan'ny fiangonany sy ny trano fiangonany any amin'ny tany Protestanta.

Jereo ny lazan'ny kolejy sy ny seminera ananany any Amerika, izay tohanan'ny Protestanta betsaka dia betsaka. Jereo ny fitomboan'ny fombafomba ara-pivavahana any Angletera sy ny fivadihana matetika ho amin'ny laharan'ny Katolika. Ireo zavatra ireo dia tokony hamoha ny ahiahin'izay rehetra mankasitraka ny foto-kevitra madio ao amin'ny filazantsara.”

“Ny Protestanta dia nanova sy nanohana tamim-panetren-tena ny papisma; nanao marimaritra iraisana sy fanekena izy ireo, ka ny papista mihitsy aza dia talanjona mahita izany sady tsy mahatakatra izany. Manakimpy ny masonry ny olona manoloana ny tena toetran'ny Romanisma sy ny loza tokony hatahorana avy amin'ny fanjakazakany. Mila hafanaina ny vahoaka mba hanohitra ny fandrosoan'ity fahavalo mampidi-doza indrindra ho an'ny fahafahana sivily sy ara-pivavahana ity.

“Maro amin'ireo Protestanta no mihevitra fa tsy manintona ny fivavahana Katolika ary fa ny fanompoam-pivavahany dia fihodinkodinana mankaleo sy tsy misy heviny amin'ny fombafomba. Diso hevitra izy ireo amin'izany. Na dia miorina amin'ny fitaka aza ny Romanisma, dia tsy fisandohana votsa sy bontolo izany. Ny fanompoam-pivavahan'ny Fiangonana Rômana dia fombafomba manaitra indrindra. Ny famirapiratan'ny kanto sy ny fombafomba masina ataony dia mahasarika ny sain'ny olona amin'ny alalan'ny fahatsapany ka mampangina ny feon'ny saina sy ny fieritreretana. Voasarika ny maso. Fiangonana miezinezina, filaharana manetriketrika, alitara volamena, fitoerana masina voaravaka vatosoa, hosodoko voafantina, ary sary sokitra tena kanto no miantefa amin'ny fitiavana ny hatsarana. Voababo koa ny sofina. Tsy manan-tsahala ny mozika. Ny feo manankarena avy amin'ny orga lalina feo, mifangaro amin'ny hiran'ny feo maro raha miakatra manerana ny kupola avo sy ny lalantsara andry ao amin'ireo katedraly lehibe ananany, dia tsy maintsy mameno ny saina amin'ny fahatahorana sy ny fanajana.”

“Ity famirapirata ety ivelany, ny voninahitra sy ny lanonana, izay maneso fotsiny ny fanirian'ny fanahy mararin'ny ota, dia porofon'ny fahalotoana ao anaty. Ny fivavahan'i Kristy tsy mila fisarihana toy izany mba hampanankasitrahana azy. Ao amin'ny fahazavana mamirapiratra avy eo amin'ny hazo fijaliana, ny Kristianisma marina dia miseho ho madio sy mahafinaritra tokoa ka tsy misy haingon-javatra ivelany afaka mampitombo ny tena hasarobidiny. Ny hatsaran'ny fahamasinana, dia fanahy malemy fanahy sy mangina, izay sarobidy eo anatrehan'Andriamanitra.”

“Tsy voatery ho famantarana ny fisian'ny eritreritra madio sy ambony ny famirapiratan'ny fomba fanoratra. Ny fiheverana avo momba ny kanto sy ny fahatsaran-tsiro voadio sady manify dia matetika hita ao amin'ny saina izay eto an-tany sy ara-nofy. Matetika i Satana no mampiasa izany mba hitarika ny olona hanadino ny filàn'ny fanahy, hanjavozavo amin'ny masonry ny fiainana ho avy sy tsy mety maty, hiala amin'Ilay Mpanampy azy tsy manam-petra, ary hiaina ho an'ity izao tontolo izao ity ihany.”

“Ny fivavahana miorina amin'ny zavatra ivelany dia mahasarika ny fo izay tsy mbola nohavaozina. Ny haingon-danonana sy ny fombafombam-pivavahana katolika dia manana hery mamitaka sy manintona tahaka ny ody, ka maro no voafitaka amin'izany; ary tonga amin'ny fiheverana ny Fiangonana Rômana ho tena vavahadin'ny lanitra mihitsy izy ireo. Tsy misy afa-tsy ireo izay nametraka mafy ny tongony teo ambonin'ny fanorenan'ny

fahamarinana, ary izay nohavaozin'ny Fanahin'Andriamanitra ny fony, no tsy azon'ny herin'ny fitaomany. An'arivony maro ireo izay tsy manana fahalalana an'i Kristy avy amin'ny fanandramana iainana no ho voatarika hanaiky ny endriky ny toe-panahy araka an'Andriamanitra nefa tsy manana ny heriny. Fivavahana tahaka izany indrindra no irin'ny vahoaka betsaka.”

“Ny fitakian'ny fiangonana ny zo hamela heloka no mitarika ny Romanista hahatsapa fa manana fahafahana hanota izy; ary ny didy momba ny fibabohana, raha tsy misy izany dia tsy omena ny famelan-kelony, dia mirona koa hanome alàlana ny ratsy. Izay mandohalika eo anatrehan'ny olona lavo ka mamoha amin'ny fibabohana ny eritreritra sy sary miafina ao am-pony, dia manambany ny maha-lehilahy azy sy manala baràka ny fironana mendrika rehetra ao amin'ny fanahiny. Amin'ny famelabelarany amin'ny mpisorona ny fahotan'ny fiainany,—olombelona mety diso, mpanota, ary matetika loatra simba noho ny divay sy ny filibana,—dia mihena ny fari-pitsipiky ny toetrany, ary vokatr'izany dia voaloto izy. Ny fiheverany an'Andriamanitra dia ahena hitovy endrika amin'ny olombelona lavo, satria ny mpisorona no mijoro ho solontenan'Andriamanitra. Io fibabohana manambany ataon'ny olona amin'ny olona io no loharano miafina izay nipoiran'ny ankamaroan'ny ratsy nandoto izao tontolo izao sy nanomana azy ho amin'ny fandranganana farany. Kanefa ho an'izay tia fanaranam-po, dia mahafinaritra kokoa ny mibaboka amin'ny olombelona tahaka azy noho ny manokatra ny fanahy amin'Andriamanitra. Mahafinaritra kokoa amin'ny toetra maha-olombelona ny manao fitebahana famaizana noho ny mandà ny ota; mora kokoa ny mampahory ny nofo amin'ny lamba fisaonana sy ny amiana ary ny gadra manakotsakotsy noho ny manombo ny filàn'ny nofo. Mavesatra ny zioga izay vonona hotondran'ny fo araka ny nofo, toy izay hiondrika eo ambanin'ny ziogan'i Kristy.”

“Misy fitoviana manaitra eo amin'ny Fiangonan'i Roma sy ny fiangonana jiosy tamin'ny fotoana nisehoan'i Kristy voalohany. Raha nohitsakitsahin'ny Jiosy mangingina ny foto-kevitra rehetra tao amin'ny lalàn'Andriamanitra, dia henjana kosa izy ireo teo ivelany tamin'ny fitandremana ny didiny, ka nanampy fitakiana sy lovantsofina izay nahatonga ny fankatoavana ho maharary sy mavesatra. Tahaka ny nilazan'ny Jiosy fa manaja ny lalàna, dia toy izany koa no ambaran'ny Romanista fa manaja ny hazo fijaliana. Asandratry ny tenany ny tandindon'ny fijalian'i Kristy, kanefa eo amin'ny fiainany dia laviny ilay asehony.”

Mametraka hazo fijaliana eo amin'ny fiangonany sy eo amin'ny alitarany ary eo amin'ny fitafiany ny Papaista. Hita manerana ny rehetra ny mariky ny hazo fijaliana. Hajaina sy asandratra ety ivelany eny rehetra eny izany. Kanefa ny fampianaran'i Kristy dia alevina eo ambanin'ny antontan-drazana tsy misy heviny sy fanazavana diso ary fitakiana henjana. Ny tenin'ny Mpamonjy momba ireo Jiosy mpanavakavaka fatratra dia mihatra amin-kery mbola lehibe kokoa amin'ny mpitarika ny Fiangonana Katolika Romana hoe: “Mamatotra entana mavesatra sady sarotra entina izy ka mametraka izany eo an-tsoroky ny olona; nefa ny tenany aza tsy mety manetsika izany na dia amin'ny rantsan-tanany iray akory aza.” Matio 23:4. Ny fanahy manam-panahy dia tehirizina ao anatin'ny horohoro tsy miato noho ny tahotra ny fahatezeran'Andriamanitra voaheloka, raha maro amin'ireo manam-pahefana ambony ao amin'ny fiangonana kosa no miaina ao anatin'ny fandrosoana be sy ny fahafinaretana ara-nofo.

Ny fanompoam-pivavahana amin'ny sary sy ny relika, ny fiantsoana ny olo-masina, ary ny fanandratana ny papa dia tetik'i Satana hisarihana ny sain'ny olona hiala amin'Andriamanitra sy amin'ny Zanany. Mba hahatanteraka ny fandranganana azy ireo, dia mikely aina izy hampivily ny fifantohan-tsainy hiala amin'Ilay hany ahafahany mahita famonjena. Hitarika azy ireo ho amin'izay zavatra rehetra azo soloina an'Ilay efa nilaza Izy hoe: "Mankanesa aty amiko, ianareo rehetra izay miasa fatratra sy mavesatra entana, fa Izaho no hanome anareo fitsaharana." Matio 11:28.

"Ny ezaka tsy mitsahatra ataon'i Satana dia ny mampiseho amin'ny fomba diso ny toetran'Andriamanitra, ny maha-izy ny ota, ary ny tena zava-dehibe iadian-kevitra ao amin'ily fifanandrinana lehibe. Ny famitahany amin'ny teny mandresy lahatra dia mampihena ny adidy hankatoavana ny lalàn'Andriamanitra ary manome alalana ny olona hanota. Mandritra izany fotoana izany dia ataony mifikitra amin'ny fiheverana diso momba an'Andriamanitra izy ireo, ka mahatonga azy hijery Azy amin'ny tahotra sy fankahalana fa tsy amin'ny fitiavana. Ny habibiana izay raiki-tampisaka ao amin'ny toetrany no ampitondraina amin'ny Mpahary; izany dia aseho ao anatin'ny rafitra ara-pivavahana sy ambara amin'ny endri-pivavahana samihafa. Toy izany no anajambany ny sain'ny olona, ary azon'i Satana antoka izy ireo ho fitaovany hiady amin'Andriamanitra. Noho ny fiheverana voalana momba ny toetran'Andriamanitra, ireo firenena jentilisa dia voatarika hino fa ilaina ny fanatitra olombelona mba hahazoana ny fankasitrahany amin'Andriamanitra; ary habibiana mahatsiravina no natao teo ambanin'ny endrika samihafan'ny fanompoan-tsampy.

"Ny Fiangonana Katolika Romana, mampiray ny endrika ara-pivavahan'ny fanompoan-tsampy sy ny Kristianisma, ary, tahaka ny fanompoan-tsampy, manolotra amin'ny fomba diso ny toetran'Andriamanitra, dia nampiasa fomba fanao tsy latsa-danja amin'ny habibiana sy mahatsiravina. Tamin'ny andron'ny fanapahan'i Roma dia nisy fitaovam-pampijaliana hanerena ny olona hanaiky ny foto-pampianarany. Nisy ny tsato-kazo fandroana ho an'izay tsy nety nanaiky ny fitakiany. Nisy famonoana faobe tamin'ny ambaratonga izay tsy ho fantatra mihitsy raha tsy aseho amin'ny fitsarana. Ireo manam-pahefan'ny fiangonana dia nandinika, teo ambanin'i Satana tompony, mba hamorona fomba hampitondra ny fampijaliana lehibe indrindra azo atao nefa tsy hamono avy hatrany ilay niharam-boina. Tamin'ny toe-javatra maro dia naverimberina hatrany amin'ny faran'izay zakain'ny olombelona izany dingana avy amin'ny afobe izany, mandra-pahafoizan'ny nofo ny tolona, ka noraisin'ily nijaly ho fanafahana mamy ny fahafatesana.

Toy izany no nanjo ireo mpanohitra an'i Roma. Ho an'ireo mpifikitra taminy kosa dia nananany ny famaizana amin'ny karavasy, ny hanoanana mandreraka, ary ny fampijalian-tena ara-nofo amin'ny endrika rehetra azo saintsainina sy maharary fo. Mba hahazoana ny fankasitrahany amin'ny Lanitra, dia nandika ny lalàn'Andriamanitra ireo mpibebaka tamin'ny fandikany ny lalàn'ny zavaboary. Nampianarina izy ireo hanapaka ny fatorana izay naorin'Andriamanitra ho fitahiana sy ho fifaliana amin'ny fivahinanan'ny olona ety an-tany. Ny fasana dia mitahiry an-tapitrisany ireo niharam-boina izay nandany ny androm-piainany tamin'ny ezaka foana mba handresena ny firaketam-pony voajanahary, mba haneriterena, satria heverina ho manafintohina an'Andriamanitra, ny eritreritra sy ny fihetseham-po rehetra maneho fangorahana amin'ny namany.

“Raha maniry hahatakatra ny habibiana voafaritra tsara an’i Satana isika, izay naseho nandritra ny an-jatony taona, tsy teo amin’ireo izay tsy mbola nandre an’Andriamanitra, fa tao amin’ny tena ivon-toerana sy nanerana ny velaran’ny Tontolo Kristiana mihitsy, dia tsy mila afa-tsy mijery ny tantaran’ny Romanisma isika. Amin’ny alalan’ity rafitra goavana enti-mamitaka ity no anatanterahan’ny andrianan’ny ratsy ny fikasany, dia ny hitondra tsy voninahitra ho an’Andriamanitra sy fahoriana ho an’ny olombelona. Ary rehefa hitantsika ny fahombiazan’ny fanafenany ny tenany sy ny fanatontosany ny asany amin’ny alalan’ireo mpitarika ao amin’ny fiangonana, dia ho azontsika tsara kokoa ny antony anananany fankahalana lehibe tokoa ny Baiboly. Raha vakina io Boky io, dia haseho ny famindram-po sy ny fitiavan’Andriamanitra; ho hita fa tsy mametraka na iray aza amin’ireo enta-mavesatra mavesatra ireo amin’ny olona Izy. Ny hany takiny dia fo torotoro sy manenina, fanahy manetry tena sy mankatò.

“Tsy manome ohatra eo amin’ny fiainany Kristy mba hihibohan’ny lehilahy sy ny vehivavy any an-tranon-dreljiozy mba ho tonga mendrika ny lanitra. Tsy mba nampianatra velively Izy fa tsy maintsy potehina ny fitiavana sy ny fangorahana. Feno fihoraran’ny fitiavana ny fon’ny Mpamonjy. Arakaraka ny anatonan’ny olona ny fahatanterahana ara-pitondrantena no maha-maranitra kokoa ny fahatsapany, no maha-mandaitra kokoa ny fahitany ny ota, ary no maha-lalina kokoa ny fangorahany ny ory. Milaza ny papa fa izy no solontenan’i Kristy; nefa ahoana no ampitahana ny toetrany amin’ny an’ny Mpamonjy antsika? Moa va Kristy mba fantatra ho nanolotra olona ho any am-ponja na ho amin’ny fampijaliana, satria tsy nanome voninahitra Azy ho Mpanjakan’ny lanitra izy ireo? Moa va re ny feony nanameloka ho faty ireo izay tsy nandray Azy? Raha nohamavoin’ny mponina tao amin’ny tanàna samaritanina iray Izy, dia feno fahatezerana ny apostoly Jaona ka nanontany hoe: ‘Tampo ô, tianao va raha didintsika hidina avy any an-danitra ny afo ka handevona azy, tahaka ny nataon’i Elia?’ Nijery ny mpianany tamim-pangorahana Jesosy ka nananatra ny fanahiny masiaka hoe: ‘Fa ny Zanak’olona tsy tonga hamono ny ain’ny olona, fa hamonjy azy.’ Lioka 9:54, 56. Tena hafa tokoa amin’ny fanahy nasehon’i Kristy ny an’izay milaza ho solontenany.”

“Ny Fiangonana Rômana ankehitriny dia mampiseho endrika tsara eo anatrehan’izao tontolo izao, ka saronany amin’ny fialan-tsiny ny tantarany feno habibiana mahatsiravina. Nitafy fitafiana mitovy amin’i Kristy izy; nefa tsy niova. Ny foto-kevitra rehetra momba ny fahefana papaly izay nisy tamin’ny taona lasa dia mbola misy ankehitriny. Ny fampianarana noforonina tamin’ireo vanim-potoana maizina indrindra dia mbola tazonina hatrany. Aoka tsy hisy hamitaka ny tenany. Ilay fahefana papaly izay vonona hajain’ny Protestanta ankehitriny dia izy ihany no nifehy izao tontolo izao tamin’ny andron’ny Fanavaozana, raha nijoro ny olon’Andriamanitra, na dia tandindonin-doza ny ainy aza, mba hampiharihary ny helony. Izy dia mbola manana ilay avonavona sy fireharehana mihoapampana izay nanjakazaka tamin’ny mpanjaka sy ireo andriana, ary nitaky ny zo manokan’Andriamanitra. Ny fanahiny dia tsy latsa-danja amin’ny habibiana sy ny fitondrana jadona ankehitriny noho ny tamin’ny nanorotoroany ny fahafahan’olombelona sy namonoany ny olo-masin’ny Avo Indrindra.”

“Ny fahefan’ny papa dia izay indrindra nolazain’ny faminania fa ho izy, dia ny fivadiham-pinoana amin’ny andro farany. 2 Tesaloniana 2:3, 4. Anisan’ny politikany ny mitafy ny toetra izay hahatanteraka indrindra ny tanjony; nefa ao ambanin’ny endrika miovaovan’ny tana dia afeniny ny poizin’ny menarana izay tsy miova. ‘Tsy tokony hotanana amin’ny

mpivadi-pinoana, na amin'izay olona ahiahiana ho manana hevi-diso, ny finoana nomena azy' (Lenfant, boky 1, pejy 516), hoy izy manambara. Moa ve io fahefana io, izay voasoratra amin'ny ran'ny olo-masina nandritra ny arivo taona ny tantarany, ekena ankehitriny ho anisan'ny fiangonan'i Kristy?"

Tsy tsy amin'antony akory no namoahana ny filazana tany amin'ireo firenena protestanta fa tsy dia lavitra loatra amin'ny protestantisma intsony ny katolisisma tahaka ny tamin'ny andro taloha. Nisy fiovana; nefa tsy ao amin'ny fahefan'ny papa izany fiovana izany. Marina tokoa fa mitovy amin'ny ampahany betsaka amin'ny protestantisma misy ankehitriny ny katolisisma, satria efa niharatsy fatratra ny protestantisma hatramin'ny andron'ireo Mpanavao.

“Araka ny nitadiavan'ny fiangonana protestanta ny fankasitrahan'izao tontolo izao, dia ny fitiavana sandoka no nanajamba ny masonry. Tsy hitany anefa fa heverina ho marina ny hinoana tsara momba izay ratsy rehetra, ary vokatr'izany tsy azo ihodivirana dia hiafara amin'ny finoana ratsy momba izay tsara rehetra izy. Raha tokony hijoro hiaro ny finoana izay efa natolotra indray mandeha monja ho an'ny olona masina izy, dia izao kosa, toy ny hoe, mifona amin'i Roma noho ny fiheviny azy tamin'ny fomba tsy am-pitiavana, ka mangataka famelan-keloka noho ny fahamafisam-pijoroany.”

“Olona maro be, na dia avy amin'ireo aza izay tsy mankasitraka ny Romanisma, no zara raha mahatsapa ny loza avy amin'ny heriny sy ny fiantraikany. Maro no milaza fa ny haizina ara-tsaina sy ara-pitondrantena nanjaka nandritra ny Moyen Âge no nampiroborobo ny fielezan'ny foto-pampianarany, ny finoanoam-poanany, ary ny fampahoriany, ary fa ny fandrosoan'ny faharanitan-tsaina amin'izao andro maoderina izao, ny fielezan'ny fahalalana amin'ny ankapobeny, ary ny fitomboan'ny fahalalahana amin'ny raharaham-pivavahana dia manakana ny fiverenan'ny tsy fandeferana sy ny fanjakazakana jadona. Ny fiheverana fotsiny aza fa hisy toe-javatra toy izany indray amin'izao vanim-potoana mazava izao dia ataon'ny olona ho fihomehezana. Marina tokoa fa fahazavana lehibe—ara-tsaina, ara-pitondrantena ary ara-pivavahana—no mamirapiratra amin'ity taranaka ity. Ao amin'ireo pejy misokatra amin'ny Tenin'Andriamanitra Masina, dia natselatra tamin'izao tontolo izao ny fahazavana avy any an-danitra. Kanefa tokony hotsarovana fa arakaraka ny haben'ny fahazavana omena no maha-lehibe kokoa ny haizin'ireo izay manodinkodina sy mandà izany.

“Ny fandalinana ny Baiboly atao amim-bavaka dia hampiseho amin'ny Protestanta ny tena toetran'ny fahefana papaly ka hampahita azy ho zava-maharikoriko sy hialany; nefa maro no hendry loatra araka ny fireharehany ka mahatsapa fa tsy mila mitady an'Andriamanitra amin'ny fanetren-tena izy mba hotarihina ho amin'ny fahamarinana. Na dia mirehareha amin'ny fahazavany aza izy, dia tsy mahalala na ny Soratra Masina na ny herin'Andriamanitra. Tsy maintsy manana fomba hampanginana ny feon'ny fieritreretany izy, ka izay tsy dia ara-panahy indrindra sy mampietry tena indrindra no tadiaviny. Ny iriny dia fomba hanadinoana an'Andriamanitra izay miseho ho toy ny fomba hahatsiarovana Azy. Ny fahefana papaly dia mifanaraka tsara amin'ny fanatanterahana izay ilain'ireo rehetra ireo. Efa voaomana ho an'olombelona sokajy roa izy, izay saika mandrakotra izao tontolo izao manontolo—ireo izay te hovanjena noho ny fahamendrehany, ary ireo izay te hovanjena ao anatin'ny fahotany. Eto no zava-miafin'ny heriny.”

“Efa naseho fa ny andron’ny haizina ara-tsaina lehibe dia mahasoana ny fahombiazan’ny fahefana papaly. Mbola haseho koa fa ny andron’ny fahazavana ara-tsaina lehibe dia mahasoana tahaka izany koa ny fahombiazany. Tamin’ny andro lasa, raha tsy nanana ny tenin’Andriamanitra ny olona ary tsy nanana ny fahalalana ny fahamarinana, dia voasarona ny masonry, ary an’arivony no voafandrika, satria tsy nahita ny harato voavelatra ho eo an-tongony. Amin’ity taranaka ity dia maro no jembina ny famirapiratan’ny vinavina maha-olombelona, dia ny ‘siansa antsoina lainga hoe siansa;’ ka tsy mahatsinjo ny harato izy, ary miditra ao anatiny mora foana tahaka ny olona voasarom-bava. Nokasain’Andriamanitra hotanana ho fanomezana avy amin’ny Mpamorona azy ny herin-tsain’ny olona ary hampiasaina amin’ny fanompoana ny fahamarinana sy ny fahitsiana; nefa rehefa kolokoloina ny fiavonavonana sy ny fanirian-daza, ary asandratry ny olona ho ambonin’ny tenin’Andriamanitra ny teoria foroniny, dia mahavita ratsy lehibe lavitra noho ny tsi-fahalalana ny faharanitan-tsaina. Koa ny siansa sandoka amin’izao andro izao, izay mandrava ny finoana ny Baiboly, dia ho hita fa mahomby tahaka izany koa amin’ny fanomanana ny lalana ho amin’ny fanekena ny fahefana papaly, miaraka amin’ireo endriny mahafinaritra, tahaka ny nataon’ny fihazonana ny fahalalana tsy ho azon’ny olona tamin’ny fanokafana ny lalana ho amin’ny fanandratana azy nandritra ny Andro Maizina.”

“Ao amin’ireo hetsika miseho ankehitriny any Etazonia mba hahazoana ho an’ny andrim-panjakana sy ny fomba amam-panaon’ny fiangonana ny fanohanana ny fanjakana, ny Protestanta dia manaraka ny dian’ny papista. Eny, mihoatra noho izany aza, sokafany ny varavarana ho an’ny fahefana papaly mba hahazoany indray ao amin’i Amerika protestanta ilay fiandrianana ambony izay very taminy tany amin’ny Tontolo Taloha. Ary izay manome lanja lehibe kokoa an’io hetsika io dia ny zava-misy fa ny tanjona lehibe kendra dia ny fampiharana an-tery ny fitandremana ny Alahady—fomba iray izay niandoha tamin’i Roma, sady lazainy ho mariky ny fahefany. Ny fanahin’ny fahefana papaly—dia ny fanahin’ny fanarahana ny fomba amam-panaon’izao tontolo izao sy ny fanomezam-boninahitra ny lovan-tsofin’olombelona mihoatra noho ny didin’Andriamanitra—no mameno ny fiangonana protestanta sy mitarika azy hanao ilay asa fanandratana ny Alahady izay efa nataon’ny fahefana papaly talohany.”

“Raha tian’ny mpamaky ho fantany ny hery hampiasaina amin’ily fifanandrinana ho avy tsy ho ela, dia tsy maintsy arahin’ny masonry fotsiny ny tantaran’ireo fomba nampiasain’i Roma ho amin’io tanjona io ihany tamin’ny andro lasa. Raha tiany ho fantatra ny fomba hitondran’ny papista sy ny Protestanta, rehefa miray, amin’ireo izay mandà ny foto-pinoany, dia aoka ho hitany ny toe-panahy nasehon’i Roma tamin’ny Sabata sy tamin’ireo mpiaro azy.

“Ny didy navoakan’ny mpanjaka, ny konsily ankapobeny, ary ny fitsipika napetraky ny fiangonana notohanana ny fahefana ara-nofa no dingana nahazoan’ily fetin’ny mpanompo sampy ny toeram-boninahiny teo amin’ny tontolo kristiana. Ny fepetra ampahibemaso voalohany nanery ny fitandremana ny Alahady dia ny lalàna navoakan’i Constantin. (A.D. 321) Io didy io dia nitaky ny mba hialan-tsasatra ny mponina an-tanàn-dehibe amin’ “ily andro hajaina amin’ny masoandro,” nefa namela ny mponina ambanivohitra hanohy ny asany amin’ny fambolena. Na dia lalàna jentilisa tokoa aza izy raha ny marina, dia nampiharina tamin’kery izany taorian’ny faneken’ny amperora ny Kristianisma amin’ny endriny ivelany

fotsiny.”

“Noho ny didin’ny mpanjaka tsy nahavita nisolo ampy ny fahefan’Andriamanitra, dia i Eusebius, eveka iray izay nitady ny fankasitrahana’ny andriana, sady sakaiza akaiky sy mpisolelaka an’i Constantin, no nampandroso ny filazana fa nafindran’i Kristy ho amin’ny Alahady ny Sabata. Tsy nisy na dia porofo tokana avy amin’ny Soratra Masina aza naseho hanamarinana izany foto-pampianarana vaovao izany. I Eusebius tenany aza, tsy nahy, no manaiky ny maha-lainga azy ka manondro ireo tena tompon’antoka tamin’ny fanovana. “Ny zavatra rehetra,” hoy izy, “izay tokony hatao tamin’ny Sabata, ireo no nafindranay ho amin’ny Andron’ny Tompo.”—Robert Cox, *Sabbath Laws and Sabbath Duties*, pejy 538. Kanefa ny fanaporofaana ny amin’ny Alahady, na dia tsy nisy fotony aza, dia nahasahy kokoa ny olona hanitsakitsaka ny Sabatan’ny Tompo. Izay rehetra naniry homem-boninahitra eo amin’izao tontolo izao dia nanaiky ny fety nalaza teo amin’ny besinimaro.

Raha tafapetraka mafy ny fahefan’ny papa, dia notohizana ny asa fanandratana ny Alahady. Nandritra ny fotoana iray dia mbola nirotsaka tamin’ny asa fambolena ny olona rehefa tsy nanatrika fivavahana, ary ny andro fahafito dia mbola noheverina ho Sabata ihany. Kanefa tsikelikely dia nisy fiovana nampiharina. Norarana ireo izay nitana andraikitra masina tsy hitsara amin’izay ady na raharaha sivily amin’ny Alahady. Tsy ela taorian’izany, ny olona rehetra, na inona na inona sarangany, dia nodidiana hifady ny asa andavanandro, ka onitra no saziny ho an’ny olona afaka, ary kapoka ho an’ny mpanompo. Tatỳ aoriana dia navoaka ny didy fa ny manan-karena dia hosazina amin’ny famoizana ny antsasaky ny fananany; ary farany, raha mbola miziriziry ihany izy, dia hatao andevo. Ny saranga ambany kosa dia hiharan’ny sesitany mandrakizay.

“Nantsoina hanampy koa ny fahagagana. Anisan’ny zava-mahagaga hafa no nitatitra fa nisy mpamboly iray, izay saika handeha hiasa tany ka handrotsaka angady ny sahany tamin’ny Alahady, nanadio ny angadiny tamin’ny vy iray; ary ilay vy dia niraikitra mafy tamin’ny tanany, ka nandritra ny roa taona dia nentiny niaraka taminy izany, ‘ho amin’ny fanaintainana sy henatra lehibe indrindra taminy.’—Francis West, *Historical and Practical Discourse on the Lord’s Day*, pejy 174.

“Tatỳ aoriana, dia nanome toromarika ny papa mba hananaran’ny pretran’ny paroasy ireo mpandika ny Alahady sy hamporisika azy ireo hankany am-piangonana ka hanao ny vavaka ataony, fandrao hitondra loza lehibe amin’ny tenany sy ny mpiara-monina aminy izy. Nisy konsily ara-piangonana nametraka ity hevitra ity, izay efa nampiasaina patrana tokoa, na dia tamin’ny Protestanta aza, fa satria nisy olona voan’ny tselatra raha mbola niasa tamin’ny Alahady, dia tsy maintsy io no Sabata. ‘Mazava,’ hoy ireo eveka ambony, ‘fa lehibe indrindra ny tsy fankasitrahana’Andriamanitra noho ny fanaovany tsinontsinona ity andro ity.’ Avy eo dia nisy antso natao mba ny pretra sy ny mpitandrina, ny mpanjaka sy ny andriana, ary ny vahoaka mahatoky rehetra, ‘hampiasa ny ezaka sy ny fitandremana fara tampony mba hampodiana indray amin’ny voninahiny io andro io, ary, ho voninahitry ny Kristianisma, hotandremana amin’ny fahatahoram-pivavahana bebe kokoa amin’ny andro ho avy.’—Thomas Morer, *Discourse in Six Dialogues on the Name, Notion, and Observation of the Lord’s Day*, pejy 271.

Noho ny didim-panjakana navoakan'ny konsily tsy nahatanteraka ny tanjona, dia nangatahana ny manam-pahefana ara-panjakana hamoaka didy izay hampiditra tahotra ao am-pon'ny vahoaka sy hanery azy ireo hifady asa amin'ny Alahady. Tamin'ny sinoda iray natao tany Roma, dia nohamafisina indray tamin-kery sy tamin'ny fahamatorana lehibe kokoa ny fanapahan-kevitra rehetra teo aloha. Nampidirina tao amin'ny lalàna ara-piangonana koa izany, ary nampiharina tamin'ny alalan'ny manam-pahefana sivily nanerana saiky ny tany kristianina rehetra. (Jereo Heylyn, *History of the Sabbath*, pt. 2, ch. 5, sec. 7.)

“Nefa ny tsy fisian'ny fahefana ara-tSoratra Masina manohana ny fitandremana ny Alahady dia niteraka fahasahiranana tsy kely akory. Nametra-panontaniana ny vahoaka ny amin'ny zon'ny mpampianatra azy ireo hanilika ny fanambarana mazavan'i Jehovah hoe: ‘Ny andro fahafito no Sabatan'i Jehovah Andriamanitrao,’ mba hanomezam-boninahitra ny andron'ny masoandro. Mba hanonerana ny tsy fisian'ny porofo ara-Baiboly, dia nilaina ny fepetra hafa. Nisy mpiaro mafana fo ny Alahady iray, izay tany amin'ny faramparan'ny taonjato faharoa ambin'ny folo no nitsidika ny fiangonan'i Angletera, saingy notoherin'ireo vavolombelona mahatoky ho an'ny fahamarinana izy; ary satria tsy nahavokatra ny ezaka nataony, dia nandao ny tany izy nandritra ny fotoana kelikely sady nitady fomba hampiharana ny fampianarany. Rehefa niverina izy, dia voafenon-javatra ilay tsy ampy, ary tamin'ny asany taorian'izany dia nahita fahombiazana bebe kokoa izy. Nitondra horonam-boky niaraka taminy izy, izay nilaza ho avy amin'Andriamanitra Tenany, ka nahitana ilay didy nilaina momba ny fitandremana ny Alahady, miaraka amin'ny fandrahonana mahatsiravina mba hampitahorana izay tsy mankatò. Io antontan-taratasy sarobidy io—hosoka ratsy tahaka ilay andrim-panjakana notohanany—dia voalaza fa latsaka avy any an-danitra ary hita tao Jerosalema, teo ambonin'ny alitaran'i Masindahy Simeona, tao Golgota. Kanefa, raha ny marina, ny lapan'ny papa tany Roma no loharano niavian'izany. Ny hosoka sy ny taratasy sandoka natao hampandrosoana ny fahefana sy ny fanambiniana ny fiangonana dia noheverin'ny ambaratongam-pitondrana papaly ho ara-dalàna tamin'ny vanim-potoana rehetra.”

“Noraràn'ilay horonam-boky ny asa hatramin'ny ora fahasivy, amin'ny telo ora tolakandro amin'ny Asabotsy, ka mandra-piposaky ny masoandro amin'ny Alatsinainy; ary nambara fa nohamafisin'ny fahagagana maro ny fahefany. Voalaza fa izay olona niasa mihoatra ny ora voatendry dia voan'ny fahalemen'ny vatana. Nisy mpanodina varimbazaha iray izay nanandrana hanoto ny voany, ka nahita, tsy lafarina, fa riakan-dra no nivoaka; ary nijanona tsy nihetsika ny kodiaran'ny fikosoham-bary, na dia mafy aza ny fikorianan'ny rano. Nisy vehivavy iray izay nametraka koba tao anaty lafaoro ka nahita azy mbola manta rehefa navoakany, na dia tena nafana aza ny lafaoro. Ny iray hafa, izay nanomana koba ho atao mofo tamin'ny ora fahasivy, nefa nanapa-kevitra ny hametraka azy io anilany mandra-pahatongan'ny Alatsinainy, dia nahita, ny ampitso, fa efa natao mofo sy voaendy izany tamin'ny herin'Andriamanitra. Nisy lehilahy iray izay nanendy mofo taorian'ny ora fahasivy tamin'ny Asabotsy ka nahita, nony novakiny ny ampitso maraina, fa nisy ra nivoaka avy tao. Tamin'ny alalan'ny famoronana tsy misy heviny sy finoanoam-poana tahaka izany no niezahan'ireo mpiaro ny Alahady hampiorina ny fahamasinany. (Jereo Roger de Hoveden, *Annals*, boky faha-2, pp. 526–530.)”

Tany Écosse, tahaka ny tany Angletera, dia niorina ny fanajana bebe kokoa ny Alahady tamin'ny fampiraisana taminy ampahany iray amin'ilay Sabata fahiny. Nefa tsy nitovy ny fotoana izay notakina hotandremana ho masina. Didy iray navoakan'ny mpanjakan'i Écosse no nanambara fa "ny Asabotsy manomboka amin'ny roa ambin'ny folo antoandro dia tokony hoheverina ho masina," ary tsy misy olona, manomboka amin'izany fotoana izany ka hatramin'ny Alatsinainy maraina, tokony hirotsaka amin'ny raharaham-piainana eto an-tany.—Morer, pejy 290, 291.

"Kanefa na dia teo aza ny ezaka rehetra natao hampiorina ny fahamasinan'ny Alahady, dia niaiky ampahibemaso ny papaista ihany fa avy amin'Andriamanitra ny fahefan'ny Sabata, ary avy amin'olombelona ny niavian'ilay rafitra izay nisolo azy. Tamin'ny taonjato fahenina ambin'ny folo dia nanambara mazava tsara ny konsily papa iray hoe: 'Aoka ny Kristianina rehetra hahatsiaro fa ny andro fahafito dia nohamasin'Andriamanitra, ary nekena sy notandremana, tsy ny Jiosy ihany, fa izay rehetra milaza ho manompo an'Andriamanitra koa; na dia novaintsika Kristianina ho Andron'ny Tompo aza ny Sabatan'izy ireo.'—Ibid., pejy 281, 282. Ireo izay nanova tamin-kafetsena ny lalàn'Andriamanitra dia tsy tsy nahalala ny toetran'ny asany. Niniana nataony ny nametraka ny tenany ho ambonin'Andriamanitra."

"Ohatra manaitra iray momba ny politikam-pitondran'i Roma manoloana ireo izay tsy mitovy hevitra aminy no naseho tamin'ilay fanenjehana naharitra sy nandatsa-drà natao tamin'ny Waldenses, izay ny sasany tamin'izy ireo dia mpitandrina ny Sabata. Ny hafa koa dia niaritra tamin'ny fomba mitovy noho ny fahatokiany tamin'ny didy fahefatra. Ny tantaran'ny fiangonana tany Etiopia sy Abyssinia dia manan-danja manokana. Tao anatin'ny haizin'ny Vanim-potoana Maizina, ny Kristiana tao Afrika Afovoany dia tsy hitan'izao tontolo izao intsony sady hadinony, ary nandritra ny taonjato maro dia nankafy fahafahana izy ireo tamin'ny fanatanterahana ny finoany. Kanjo nony farany dia fantatr'i Roma ny fisian'izy ireo, ary tsy ela dia voafitaky ny emperoran'i Abyssinia hanaiky ny papa ho solontenam-boninahitr'i Kristy. Nisy fanekena hafa koa nanaraka izany.

Namoaka didy mandrara ny fitandremana ny Sabata, ary nasiana sazy henjana indrindra ho an'izay mandika izany. (Jereo Michael Geddes, *Church History of Ethiopia*, pejy 311, 312.) Kanefa tsy ela dia tonga zioga nampahory mafy loatra ny jadona papaly, ka tapa-kevitra ny Abyssiniana hanapaka izany hiala amin'ny vozony. Taorian'ny tolona mahatsiravina dia noroahina hiala tao amin'ny fanjakany ny Romanista, ary naverina indray ny finoana fahiny. Faly tamin'ny fahafahany ny fiangonana, ary tsy mba nanadino na oviana na oviana ny lesona nianarany momba ny fitaka sy ny hafanam-po tafahoatra ary ny fahefana tsy refesi-mandidin'i Roma. Tao anatin'ny fanjakany mitokana dia afa-po izy ireo ny hijanona, tsy fantatry ny sisa amin'ny tontolo kristiana.

"Ny fiangonana tany Afrika dia nitandrina ny Sabata tahaka ny nitandreman'ny fiangonana papaly azy talohan'ny fihemorany tanteraka. Na dia nitandrina ny andro fahafito aza izy noho ny fankatoavana ny didin'Andriamanitra, dia nifady asa tamin'ny Alahady kosa izy araka ny fanaon'ny fiangonana. Rehefa azony ny fahefana fara tampony, dia nanitsakitsaka ny Sabatan'Andriamanitra i Roma mba hanandratany ny azy; kanefa ny fiangonana tany Afrika, izay niafina nandritra ny efa ho arivo taona, dia tsy mba nandray anjara tamin'izany

fihemorana izany. Rehefa nampidirina teo ambanin'ny fanapahan'i Roma izy, dia noterena hametraka anilany ny tena Sabata sy hanandratra ny sandoka; nefa vao nahazo indray ny fahaleovantenany izy, dia niverina tamin'ny fankatoavana ny didy fahefatra.

“Ireo firaketana ny lasa ireo dia mampiseho mazava ny fankahalan'i Roma ny Sabata marina sy ireo mpiaro azy, ary ny fomba ampiasainy hanomezam-boninahitra ilay andrim-panjakana noforoniny. Ny tenin'Andriamanitra dia mampianatra fa haverina indray ireo toe-javatra ireo rehefa hiray ny Katolika romana sy ny Protestanta ho fampisandratan'ny Alahady.

“Ny faminanian'ny Apokalypsy 13 dia manambara fa ny fahefana asehon'ily bibidia manana tandroka tahaka ny an'ny zanak'ondry dia hampanao 'ny tany sy izay monina eo aminy' hiankohoka amin'ny fahefan'ny papa—izay aseho eo amin'ny tandindona amin'ily bibidia 'mitovy amin'ny leoparda.' Ilay bibidia manana tandroka roa koa dia hiteny 'amin'izay monina ety ambonin'ny tany, mba hanaovany sarin'ily bibidia;' ary koa, hampandidy ny olona rehetra izy, 'na kely na lehibe, na manankarena na mahantra, na afaka na andevo,' handray ny mariky ny bibidia. Apokalypsy 13:11–16. Efa naseho fa i Etazonia no fahefana asehon'ily bibidia manana tandroka tahaka ny an'ny zanak'ondry, ary ho tanteraka io faminania io rehefa hampihatra ny fitandremana ny Alahady i Etazonia, izay lazain'i Roma ho fanekena manokana ny fahefany ambony. Nefa amin'izao fanomezam-boninahitra ny fahefan'ny papa izao dia tsy i Etazonia irery no hanao izany. Ny herin'i Roma any amin'ireo firenena izay nanaiky ny fanapahany fahiny dia mbola lavitra ny ho levona. Ary ny faminania dia milaza mialoha ny hamerenana ny heriny. 'Ary hitako ny iray tamin'ny lohany, toa voakapa ho faty; nefa sitrana ny ratra nahafaty azy: ary talanjona nanaraka ilay bibidia izao tontolo izao rehetra izao.' Andininy 3. Ny fampiharana ilay ratra mahafaty dia manondro ny fianjeran'ny fahefan'ny papa tamin'ny 1798. Taorian'izany, hoy ny mpaminany, dia 'sitrana ny ratra nahafaty azy: ary talanjona nanaraka ilay bibidia izao tontolo izao rehetra izao.' Milaza mazava i Paoly fa haharitra mandra-pahatongan'ny fiavian'i Kristy fanindroany ilay 'olona ota.' 2 Tesaloniana 2:3–8. Hatrany amin'ny faran'ny andro indrindra dia mbola hanohy ny asan'ny famitahana izy. Ary ny mpanoratra ny Apokalypsy koa dia manambara, mbola manondro ny fahefan'ny papa ihany hoe: 'Ary hiankohoka aminy izay rehetra monina ambonin'ny tany, dia ireo izay tsy voasoratra ao amin'ny bokin'ny fiainana ny anarany.' Apokalypsy 13:8. Na amin'ny Tontolo Taloha na amin'ny Tontolo Vaovao, ny fahefan'ny papa dia hahazo fanomezam-boninahitra amin'ny alalan'ny haja omena ny andrim-panjakan'ny Alahady, izay miorina amin'ny fahefan'ny Fiangonana Romana irery ihany.”

“Hatramin'ny tapaky ny taonjato fahasivy ambin'ny folo, ireo mpianatra ny faminania tany Etazonia dia efa naneho izao fanambarana izao tamin'izao tontolo izao. Ao amin'ireo toe-javatra miseho ankehitriny dia hita ny fandrosoana haingana mankany amin'ny fahatanterahan'izany faminania izany. Amin'ireo mpampianatra Protestanta dia misy ihany koa izany fitakiana fahefana avy amin'Andriamanitra izany ho amin'ny fitandremana ny Alahady, ary misy ihany koa ny tsy fahampian'ny porofo ara-baiboly, tahaka ny tamin'ireo mpitarika papaly izay namorona fahagagana mba hanoloana ny toeran'ny didy avy amin'Andriamanitra. Ny filazana fa ny fitsaran'Andriamanitra dia mihatra amin'ny olona noho ny fandikany ny sabatan'ny Alahady dia haverina indray; efa manomboka ampirisihina sahady

izany. Ary ny hetsika iray hanerena ny fitandremana ny Alahady dia mihamahazo vahana haingana.”

“Mahagaga sa iyang kaligdong ug pagkamalimbungon ang Simbahang Romano. Makabasa siya sa umalabot. Nagpaabot siya sa iyang panahon, sa pagkakita nga ang mga simbahang Protestante naghatag kaniya ug pagtahud pinaagi sa ilang pagdawat sa mini nga adlawng igpapahulay ug nga sila nangandam sa pagpatuman niini pinaagi gayod sa mga paagi nga gigamit usab niya sa nangaging mga adlaw. Kadtong mosalikway sa kahayag sa kamatuoran mangita sa gihapon sa tabang niining gahom nga nag-angkon sa kaugalingon nga dili masayop aron ipataas ang usa ka tulomanon nga naggikan kaniya. Dili lisod tag-anon kon unsa ka andam siya sa pagtabang sa mga Protestante niining buluhatona. Kinsa ba ang mas nakasabut kay sa mga pangulong papaonon kon sa unsang paagi pagaatubangon kadtong mga masupilon sa simbahan?”

Ny Eglizy Katolika Romana, miaraka amin’ny sampana sy fielezany rehetra maneran-tany, dia mandrafitra fikambanana goavana iray eo ambany fifehezana, sady natao hanompo ny tombontsoan’ny Seza papaly. Ireo mpikambana an-tapitrisany ao aminy, any amin’ny firenena rehetra ambonin’ny tany, dia ampianarina hihevitra ny tenany ho voafatotry ny fankatoavana ny papa. Na inona na inona zom-pireneny na ny governemantany, dia tokony hihevitra ny fahefan’ny eglizy ho ambonin’ny fahefana hafa rehetra izy. Na dia mety hanao fianianana manambara ny tsy fivadihany amin’ny fanjakana aza izy, dia mbola ao ambadik’izany no misy ny voadin’ny fankatoavana an’i Roma, izay manafaka azy amin’ny fianianana rehetra mifanohitra amin’ny tombontsoany.

“Ny tantara dia mijoro ho vavolombelon’ny ezaka fetsifetsy sy maharitrany hampiditra tsikelikely ny tenany ao amin’ny raharahan’ny firenena; ary rehefa nahazo toerana hiorenana izy, dia hanohy hampandroso ny tanjony manokana, na dia mitondra ho amin’ny faharavan’ny andriana sy ny vahoaka aza izany. Tamin’ny taona 1204, ny Papa Innocent III dia naka tamin’i Peter II, mpanjakan’i Arragon, izao fianianana mahagaga manaraka izao: ‘Izaho, Peter, mpanjakan’ny Aragoniana, dia manaiky am-pahibemaso sy mampanantena fa ho mahatoky sy hankatò mandrakariva ny tompoko, Papa Innocent, ireo mpandimby azy katolika, ary ny Fiangonana Romana, ary hitahiry amim-pahatokiana ny fanjakako eo ambanin’ny fankatoavana azy, hiaro ny finoana katolika, ary hanenjika ny faharatsian’ny heretika.’—John Dowling, *The History of Romanism*, b. 5, ch. 6, sec.

“55. Izany dia mifanaraka amin’ireo filazana momba ny fahefan’ny pontifa romana hoe ‘manan-jo hanongana emperora izy’ ary hoe ‘mahazo manafaka ny olom-pehezina amin’ny fankatoavany ireo mpitondra tsy marina izy.’—Mosheim, b. 3, cent. 11, pt. 2, ch. 2, sec. 9, note 17.

“Aoka ho tsarovana fa izao no reharenan’i Roma: tsy miova mihitsy izy. Ny foto-kevitry i Gregory VII sy Innocent III dia mbola foto-kevitry ny Fiangonana Katolika Romana ihany. Ary raha toa ka nanana ny hery izy, dia hampihatra izany amin-kery mitovy amin’izao ankehitriny izao tahaka ny tamin’ireo taonjato lasa. Kely loatra ny fahafantaran’ny Protestanta izay ataony rehefa manolo-kevitra hanaiky ny fanampian’i Roma amin’ny asa fanandratana ny Alahady izy. Raha mbola miezaka mafy hanatanteraka ny tanjony izy ireo, i Roma kosa dia

mikendry ny hampiorina indray ny heriny sy hamerina ny fiandrianany izay very. Raha vao tafapetraka any Etazonia ny foto-kevitra fa ny fiangonana dia mahazo mampiasa na mifehy ny fahefan'ny fanjakana; fa ny fitandremam-pivavahana dia azo terena amin'ny alalan'ny lalàna sivily; raha fintinina, fa ny fahefan'ny fiangonana sy ny fanjakana no tokony hanapaka ny feon'ny fieritreretana, dia azo antoka ny fandresen'i Roma eto amin'ity firenena ity.

“Ny tenin'Andriamanitra dia efa nanome fampitandremana ny amin'ny loza mananontanona; ary raha tsy hohenoina izany, dia hianatra izay tena fikasan'i Roma marina tokoa izao tontolo protestanta, nefa rehefa tara loatra vao afaka mandositra ny fandrika. Mitombo amim-pahanginana ho amin-kery izy. Ny foto-pampianarany dia mampihatra ny heriny ao amin'ny efitrano fanaovana lalàna, ao amin'ny fiangonana, ary ao am-pon'ny olona. Manangona ny rafitra avo sy goavana izy, ka ao amin'ny fiereny miafina no hamerenana ny fanenjhana nataony fahiny. An-kafetsena sy tsy ampoizina no anamafisany ny heriny mba hampandrosoany ny tanjony manokana rehefa tonga ny fotoana hamelyany. Ny hany iriny dia toerana ahafahany mahazo tombony, ary efa omena azy izany sahady. Tsy ho ela dia ho hitantsika ary ho tsapantsika izay tanjon'ny singa romana. Na iza na iza mino sy mankatò ny tenin'Andriamanitra dia hiharan'ny fanaratsiana sy ny fanenjhana noho izany.” Ilay Hery Mifanandrina Lehibe, 563–581.